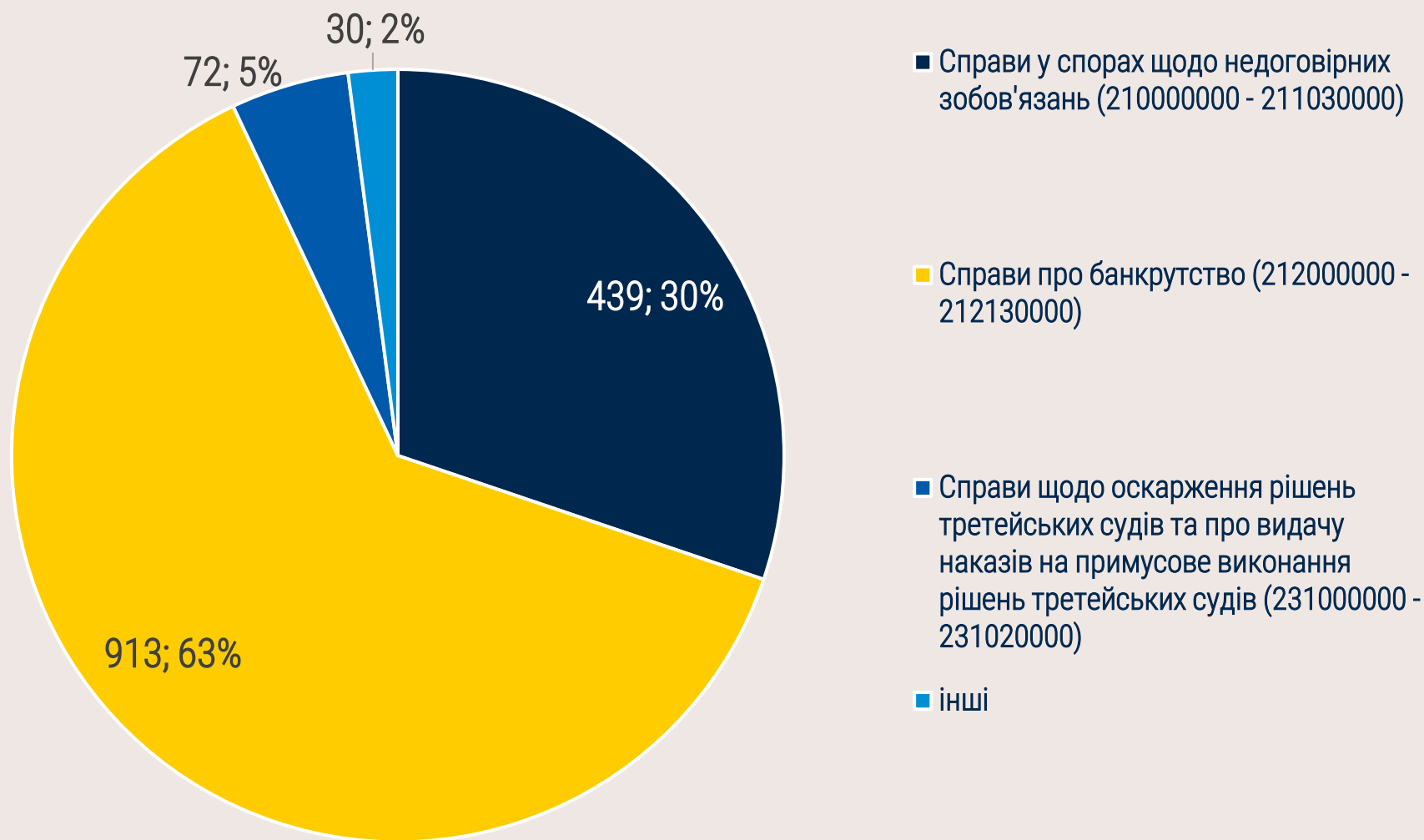




Верховний
Суд

Про підсумки роботи судової палати
для розгляду справ про банкрутство КГС ВС
протягом 2018-2021 років

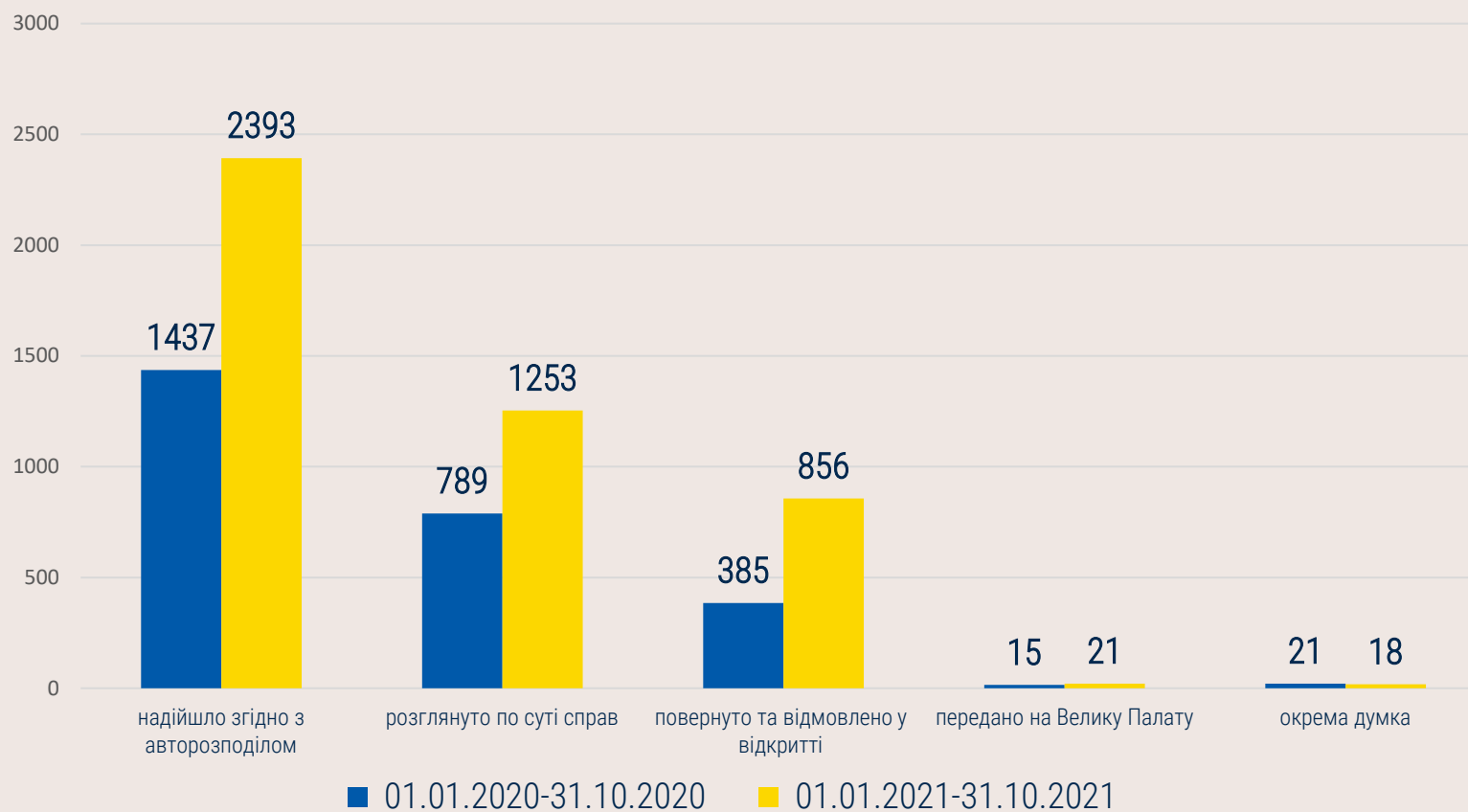
Суддям судової палати протягом першого півріччя 2021 року надійшло 1 454 справи, що на 199 % більше, ніж за I півріччя 2020 року (731 справа):



Навантаження суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство протягом 10 місяців 2020 року та 10 місяців 2021 року

Надійшло згідно з авторозподілом	Розглянуто справ по суті	Повернуто та відмовлено у відкритті
1 437 справи протягом 10 місяців 2020 року	789 справ протягом 10 місяців 2020 року	385 справ протягом 10 місяців 2020 року
2 393 справи протягом 10 місяців 2021 року	1 253 справи протягом 10 місяців 2021 року	856 справ протягом 10 місяців 2021 року

Навантаження суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство протягом 10 місяців 2020 року та 10 місяців 2021 року



Протягом 2018–2021 років (станом на 15.11.2021) на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство за ініціативою колегій суддів цієї палати було передано:

2018 рік – 9 справ:
ухвалено 4 постанови, в яких узгоджено практику застосування норм права;
прийнято 1 ухвалу про закриття касаційного провадження

2019 рік – 21 справу:
ухвалено 18 постанов, з них - 17 постанов, в яких узгоджено практику застосування норм права;
1 постанову, в якій відступлено від висновку щодо застосування норм права;
прийнято 1 ухвалу про закриття касаційного провадження

2020 рік – 12 справ:
ухвалено 12 постанов, з них - 6 постанов, у яких узгоджено практику застосування норм права;
6 постанов, у яких відступлено від висновку щодо застосування норм права;
прийнято 1 ухвалу про закриття касаційного провадження

2021 рік – 24 справи:
ухвалено 16 постанов, з них - 15 постанов, у яких узгоджено практику застосування норм права;
1 постанову, в якій відступлено від висновку щодо застосування норм права;
прийнято 1 ухвалу про закриття касаційного провадження та 1 ухвалу про закриття провадження у справі

Про узгодження судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС практики застосування норми права

Щодо витребування боржником майна у процедурах банкрутства

- Правова позиція:

ВС підтримав зроблені ним раніше висновки у постанові від 23.04.2019 у справі № Б-19/207-09 стосовно того, що після введення процедури ліквідації до арбітражного керуючого (ліквідатора) переходить правомочність власника та керівника боржника; вибуття майна з володіння власника (банкрута) відбувається не за його волевиявленням, а за прямою вказівкою спеціального закону. Обмежуючи таким чином права власника на володіння майном, законодавець одночасно зобов'язує ліквідатора діяти добросовісно, розсудливо, обґрунтовано, у межах та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законодавством про банкрутство. Здійснення ліквідатором – арбітражним керуючим права власності, зокрема розпорядження майном, не у спосіб та не у межах повноважень, що встановлені Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (проведення аукціону з порушенням вимог цього Закону), не є вираженням волі власника майна (банкрута) на вибуття такого майна з його володіння, що дає підстави для повернення майна володільцю шляхом його витребування у відповідачів як добросовісних набувачів у порядку частини першої статті 388 ЦК України.

Однак положення Конституції та законів України передбачають право кожного на житло і надають певні гарантії окремим категоріям осіб щодо житла.

За встановлених судами обставин (проживання у спірному помешканні разом із добросовісною набувачкою її малолітньої доньки та батька похилого віку) суди дійшли цілком обґрунтованого висновку, що в разі витребування від такої набувачки спірної квартири будуть порушені її права, а також її малолітньої доньки та батька похилого віку, гарантовані Конституцією та законами України, а конкуруючий суспільний інтерес ліквідатора у поверненні майна до ліквідаційної маси не може вважатися співмірним з тими негативними наслідками, яких зазнає життя набувачки майна та членів її родини.

- **постанова КГС ВС від 18.02.2021 у справі № Б-39/187-08** (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96040654>)

Про узгодження судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС практики застосування норми права

Щодо порядку задоволення забезпечених вимог кредиторів після спливу 170 календарних днів з дня ведення процедури розпорядження майном боржника

- **Правова позиція:**

Закон України "Про виконавче провадження" встановлює загальні правила та механізми, які мають обов'язково бути застосовані виконавцями у процесі примусового виконання судових рішень.

Водночас з моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі і спеціальними нормами КУзПБ для випадків звернення стягнення на майно боржника встановлені спеціальні правила.

Тож не можна вважати правомірними дії державного виконавця щодо звернення стягнення на предмет іпотеки боржника, який перебуває у процедурі банкрутства, на підставі лише положень Закону України "Про виконавче провадження", без врахування процедур і положень КУзПБ, норми якого мають пріоритет у застосуванні при розгляді справ про банкрутство щодо інших законодавчих актів України.

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство; щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.

У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.

Для дотримання принципу судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, постановленою за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

- **постанова КГС ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100424282>)**

Про узгодження судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС практики застосування норми права

Щодо поняття «член сім'ї боржника» у справах про неплатоспроможність фізичних осіб

- **Правова позиція:**

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною обумовлений передусім необхідністю визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи, зокрема шляхом їх реструктуризації та подальшого задоволення грошових вимог кредиторів.

Саме тому реалізація обов'язку фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно, зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи.

Подання декларації про майновий стан надає можливість не лише встановити перелік та вартість майна, стан доходів та витрат на відповідну дату, а й розмір активів за відповідний період.

Включення до кола членів сім'ї осіб, які перебувають у шлюбі з боржником (у тому числі якщо шлюб розірвано протягом трьох років до дня подання декларації), а також їхніх дітей, у тому числі повнолітніх, батьків, осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, пояснюється фідуціарним зазвичай характером відносин боржника з цими особами (обов'язок діяти якнайкраще в інтересах таких осіб), що може сприяти ухиленню від виконання боржником зобов'язань перед кредиторами шляхом перереєстрації майна (майнових прав) на цих осіб. До таких зловживань правом боржник може вдаватися незалежно від того, що ці особи проживають окремо від боржника, не пов'язані з ним спільним побутом і сімейними правами та обов'язками.

Таке розуміння застосування поняття "член сім'ї" у процедурі провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи дає підстави для висновку про включення до кола членів сім'ї боржника у частині п'ятій статті 116 КУзПБ осіб, які не є членами сім'ї в розумінні статті 3 СК України, оскільки не є особами, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права й обов'язки.

Відмінність поняття "член сім'ї боржника", визначеного законодавством у сфері неплатоспроможності та наведеного у частині п'ятій статті 116 КУзПБ, додатково пояснюється відсутністю використання у цій частині бланкетної норми з посиланням на положення СК України, іншого нормативно-правового акта.

Положення частини п'ятої статті 116 КУзПБ самостійно і вичерпно врегульовують зміст поняття "член сім'ї боржника", яке є спеціальним, встановленим саме для цілей визначення змісту правовідносин щодо відновлення платоспроможності фізичної особи. Стаття 3 СК України для регулювання відносин у справах про неплатоспроможність фізичних осіб не застосовується.

Тлумачення частини п'ятої статті 116 КУзПБ, зважаючи на мету правового регулювання відносин неплатоспроможності боржників – фізичних осіб, дає підстави для висновку, що до членів сім'ї такого боржника в обов'язковому порядку необхідно віднести його дітей (у тому числі повнолітніх), батьків та осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, незалежно від того, що вони не проживають з ним спільно, не пов'язані спільним побутом і не мають взаємних прав та обов'язків.

- **постанова КГС ВС від 22.09.2021 у справі № 910/6639/20** (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456026>)

Про відступлення судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від висновку щодо застосування норм права

Щодо порядку обчислення та перебігу позовної давності у справі про банкрутство, в тому числі за вимогами про визнання недійсним правочину з продажу майна боржника

- **Правова позиція:**

Щодо перебігу позовної давності у справі про банкрутство

Положення закону про початок перебігу позовної давності поширюються і на звернення арбітражного керуючого (ліквідатора) до суду із заявою про захист інтересів боржника. Тому при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування як обставин дати відкриття провадження у справі про банкрутство та дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), оскільки ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні чинний Кодекс України з процедур банкрутства не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником). Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні норми позовної давності.

У спірних правовідносинах суб'єктом прав є боржник, а не арбітражний керуючий (ліквідатор), а тому, визначаючи початок перебігу позовної давності у цій справі, слід враховувати, коли про порушене право дізнався або міг дізнатися боржник в особі уповноваженого органу.

Щодо зупинення позовної давності на період дії мораторію

Наведене в пункті 2 частини першої статті 263 ЦК України загальне правило щодо зупинення позовної давності не поширюється на вимоги та правовідносини, що не пов'язані з грошовими вимогами кредиторів у справі про банкрутство, а тому закріплене в частині третій статті 19 Закону про банкрутство положення щодо зупинення позовної давності не може застосовуватися як передбачена законом підстава у межах зазначеного загального правила, а саме до всіх інших правовідносин та спорів, що виникають у справі про банкрутство і не пов'язані зі спором про грошові вимоги кредиторів.

У зв'язку цим КГС ВС вважає за необхідне відступити від правової позиції, викладеної в постановках КГС ВС від 26.04.2018 у справі № 38/5005/5752/2012 та від 22.08.2018 у справі № 04/01/5026/1089/2011, відповідно до якої при вирішенні спорів про визнання недійсними правочинів з продажу майна боржника, з урахуванням норми пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України, перебіг строку позовної давності зупиняється під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів – з моменту порушення справи про банкрутство.

Про відступлення судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від висновку щодо застосування норм права

(продовження)

Щодо поважних причин пропуску позовної давності

Вирішуючи питання про поважність причин пропуску позовної давності при зверненні особи (позивача) до суду за захистом порушеного права у спорі, стороною якого є боржник, що розглядається у межах справи про банкрутство, суди мають виходити з їх об'єктивного, а не суб'єктивного характеру, тобто з обставин, які підтверджують ці причини та вказують на існування об'єктивної перешкоди для боржника своєчасно звернутися за захистом порушеного права.

З огляду на положення статті 13 ЦК України («Межі здійснення цивільних прав») суд має враховувати добросовісність поведінки позивача (заявника) та відповідача протягом усього періоду з моменту виникнення права на захист порушеного права (права на позов) і до моменту звернення з позовом, зважаючи на характер спірних правовідносин між сторонами, особливості їх нормативного регулювання: надані сторонам права та покладені на них обов'язки тощо.

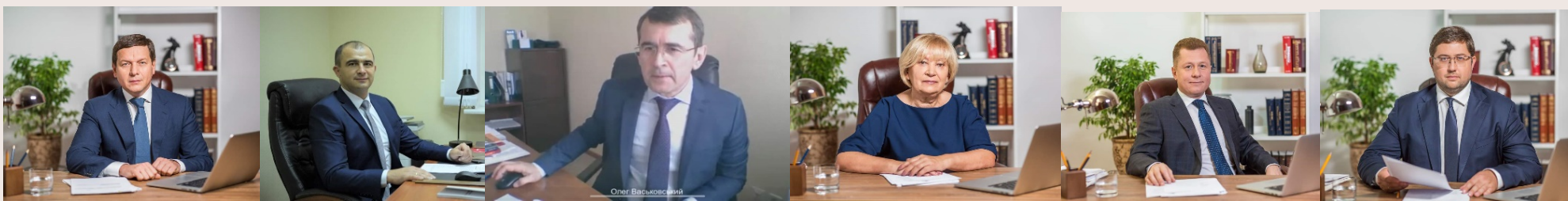
КГС ВС дійшов висновку, що в спорі, який вирішується у справі про банкрутство, обставини відкриття провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого самі по собі (за відсутності інших обставин) не можуть розглядатися судами як виняток, свідчити про об'єктивність перешкоди для заявника звернутися до суду за захистом порушеного права у межах позовної давності і, відповідно, бути поважною причиною пропуску цього строку.

- **постанова від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012** (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/88017551>).

Аналогічну правову позицію викладено в постановках КГС ВС:

від 17.03.2020 у справі № 10/5026/995/2012 (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88305132>);

від 17.03.2020 у справі № 10/5026/995/2012 (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88305133>)



Протягом 2018 року – листопад 2021 року судді судової палати:

Узяли участь у **76** заходах, проведених у форматі спільних нарад, робочих зустрічей з представниками виконавчої влади, форумах, круглих столах, семінарах, конференціях, правових практикумах тощо, з них – **22** міжнародних

Крім того, судді судової палати взяли участь у спільному засіданні, експертному обговоренні, тренінгу, онлайн-консультаціях, онлайн-марафонах та лекції



Судді судової палати у
засобах масової інформації
неодноразово
висвітлювали новели
Кодексу України з процедур
банкрутства та прогнози
його правозастосування



Опубліковано:

- 21 статтю;
- 8 інтерв'ю із суддями
судової палати;
- 1 виступ на Youtube-
каналі

У засобах масової
інформації розміщено
105 повідомлень (кейсів)
про результати розгляду
судових справ, що мають
суспільне значення

За підсумками вивчення та аналізу правових позицій, викладених у постановах Верховного Суду, судової статистики та судової практики було підготовлено та розміщено в засобах масової інформації:

38 оглядів

6 презентацій

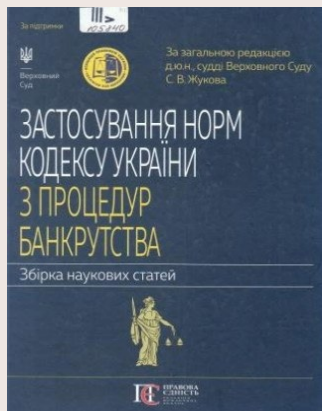
3 узагальнення

12 довідок

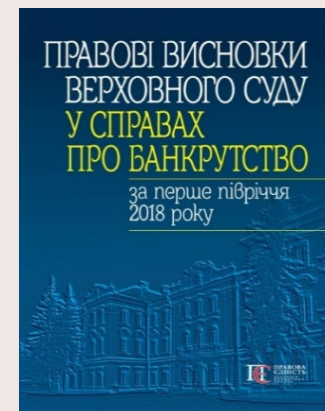
14 дайджестів

3 інформаційні бюлетені

науково-практичні дослідження

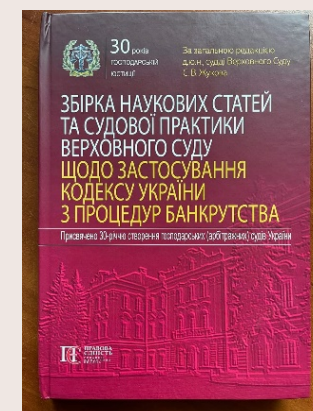


За упорядкуванням суддів судової палати
протягом зазначеного періоду вийшли
друком:



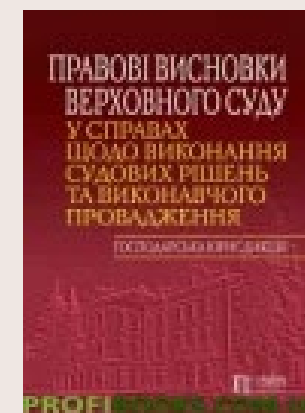
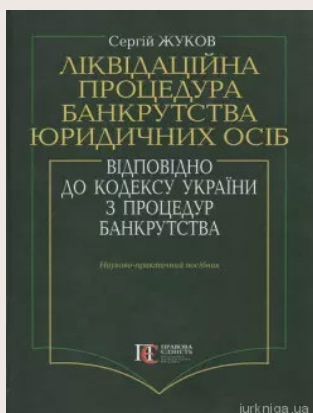
2 збірки наукових
статей

2 збірники



4 посібники
(3 практичні та 1
науково-практичний)

1 монографія





Верховний
Суд

Дякую за увагу!